

Celek

Celek není „složen“ z částí, ale části nacházejí v celku, který vytvářejí, svou společnou totožnost. Navzájem se od sebe sice liší, ale v onom celku mají svou jednotu. Identita celku proto není založena na některé z částí, nýbrž na všech dohromady. Celek také není a ani nemůže být celý najednou tady a teď, ale je celkem „rozloženým“ v čase. (To slovo je nevhodné, protože „rozložený“ celek přestává být celkem; to jen svědčí o tom, že neužíváme správně a odpovědně svého jazyka. V jiných jazycích to není lepší. Bergson přesvědčivě ukázal, jak nám chybí výrazy pro časovost, takže si vypomáháme termíny, jež jsou vhodné pro prostor. Toto je typická ukázka: událost nebo děj mají nějakou „délku“ či „rozlohu“, „rozprostraněnost“ v čase.) Proto také různé jeho nesoučasné „části“ musí tvořit trvajícím celek a najít v něm svou jednotu, svou totožnost (identitu). Tradiční (tj. „metafyzická“) filosofie měla za to, že jednotu, totožnost celku umožňuje a zakládá ta jeho část (složka), která se nemění. Tento málo důmyslný předpoklad však přetrvává dodnes v té podobě, že máme za to, jako by se to, co se mění, vlastně neměnilo (nebo jako by se to, co se vyvíjí, nevyvíjelo). Chyba je v tom, že totožnost zaměňujeme s neměnností. V celku, který představuje vnitřně sjednocený „kus“ událostního dění, tj. je událostí, která má počátek, průběh a konec, ale je to jedna událost, se mění vše. Jsou tu jen nápadné rozdíly, protože některé změny probíhají poměrně rychle a proto zjevně, jiné probíhají na povrchu velmi pomalu nebo mají cyklicky návratnou nebo sebeobnovnou podobu – ale to všechno jsou jen naše makroskopické dojmy. Ve „skutečnosti“ (jak nám ukazuje dnešní věda, kterou sice musíme brát vážně, ale s nezbytnou filosofickou kritičností) všeho trvání, vši zdánlivé neměnnosti se dosahuje obrovským „úsilím“, a není to v žádném případě pouhou setrvačností neměnných „složek“ dění. Vposledu platí, že jediná trvalost, jediné opravdové trvání ve vesmíru, v němž žijeme, je založeno na trvání uvnitř – zejména časově uvnitř – proměnlivých celků. To, čemu kdysi Řekové dali jméno „atom“ a o čem jsme donedávna měli za to, že se nemění, je celek s nesmírně rychlým „vnitřním životem“. A jdeme-li k menším částicím, nerozlišíme je od „dění“.

(Berlín, 930227-2)